

Motion om att stadens skolgårdar ska uppfylla Boverkets krav om kvadratmeteryta per elev

Motion av Linnea Vinge (SD)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Motionen anses besvarad med hänvisning till vad som sägs i utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Emilia Bjuggren

Sammanfattning av ärendet

Linne Vinge (SD) anför i en motion väckt i Stockholms kommunfullmäktige att Boverkets vägledande rekommendationer för antal kvadratmeter skolgårdsyta ska uppfyllas vid nybyggnation av skolor och efterfrågar en kartläggning av vilka befintliga grundskolor i Stockholm som når Boverkets rekommendationer.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, utbildningsnämnden och Stockholms Stadshus AB. Stadsbyggnadskontoret har inkommit med ett kontorsyttrande.

Stadsledningskontoret anser att initiativet ligger i linje med nämnders och bolagsstyrelsers uppdrag och konstaterar att nämnder och bolagsstyrelser arbetar för att säkerställa tillräckliga skolgårdsytor. Stadsledningskontoret kan därför konstatera att det inte finns anledning att ge nämnder och bolagsstyrelser ytterligare uppdrag.

Exploateringsnämnden påpekar att Boverket inte ställer några krav på ytor eller skolgårdars storlek. Man anser också att en styrning utifrån yta per barn är ett trubbigt verktyg och att planering av utemiljö istället behöver utgå från funktion, kvaliteter, lokala förhållanden och möjligheter till samverkan.

Stadsbyggnadskontoret avstyrker från att införa kommunala mål utifrån Boverkets allmänna mål med hänvisning till att bindande krav avseende yta kraftigt förändrar förutsättningarna att ordna platser för skolor och förskolor i täta bebyggelsemiljöer samt att det genom områdesplanering som vi uppnår att friytor och utemiljöer med goda lägen och hög kvalitet i slutändan anläggs.

Utbildningsnämnden delar motionärens uppfattning om att skolgårdens storlek är en faktor för en god utomhusmiljö och hänvisar till utbildningsnämndens funktionsprogram för redovisning av vilka funktioner som ska uppfyllas för att skolgården ska bedömas vara en god utemiljö.

Stockholms Stadshus AB anser att Boverkets minimikrav för skolgårdsyta per elev behöver sättas i relation till behovet och kostnaden för att tillskapa nya elevplatser samt den begränsade tillgången på byggbar mark som finns i Stockholm. Med de begränsade ytorna för uterum som finns behöver arbetet fokusera på funktion och kvalitet.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Stadens skolor är riktiga skolor, där alla funktioner som är viktiga för elevernas utveckling och lärande finns och har en god kvalitet. I detta ingår, förutom bland annat skolbibliotek och ett ambitiöst elevhälsoarbete, också att vi ska ha en god utomhusmiljö med tillräcklig friyta där elever genom lek och rörelse kan träna sina färdigheter och förmågor.

I det pågående arbetet med att ta fram lekvärdesriktlinjer för att höja kvaliteten på stadens skolgårdar utvecklar vi detta. Bland annat kommer riktlinjerna adressera frågan om tillräckliga ytstorlekar, men även att det möjliggörs för flera parallella aktiviteter för att alla barns behov ska tillgodoses på skolgården.

Till detta ska läggas att möjligheten att bygga nya skolor där behovet finns är både utrymmesmässigt och ekonomiskt begränsat, och kravet på friyta måste därför sättas i relation till kostnaden för att tillskapa nya elevplatser.

Den kartläggning motionären efterlyser finns redan tillgänglig. Till detta finns den kartläggning Boverket har låtit SCB göra om tillgången på friytor för grundskolan i rapporten Grundskolor och friytor Nationell kartläggning och uppföljning av grundskoleelevers tillgång till friytor 2018 - 2020. I rapporten framkommer att skolorna i Stockholms stad har en genomsnittlig friyta som är cirka 70 procent större per elev än den friyta de fristående aktörerna har.

Att ha en större friyta än vad de fristående aktörerna har, och som dessutom innehåller höga lekvärden, innebär högre kostnader för staden. Givet att vi behöver betala ut motsvarande summa per elev till de fristående aktörerna även om de inte delar stadens ambitioner om en utemiljö av god kvalitet och därmed inte har samma kostnader blir det ytterligare en aspekt av att vi har ett skolsystem som är riggat för de som äger skolkoncerner snarare än för elevernas utbildning och kunskaper.

Bilaga

Motion om att stadens skolgårdar ska uppfylla Boverkets krav om kvadratmeteryta per elev, dnr KS 2023/122-1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar enligt föredragande borgarråds förslag.

Stockholm den 17 januari 2024

Karin Wanngård
Kommunstyrelsens ordförande

Reservation av Gabriel Kroon (SD) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Att motionen tillstyrks
2. Därutöver anföra följande:

Stockholm är den kommun med sämst kvadratmeter skolgård per elev i hela Sverige. Samtidigt är lek och rörelse en viktig del av barns utveckling och tillräckliga skolgårdsytor en förutsättning för att barn ska kunna leka och röra på sig under rasterna. Boverket menar att ett rimligt mått på friyta är 30 kvm per elev i grundskolan, vilket staden bör eftersträva att uppnå.

Ärendet

I en motion av Linneá Vinge (SD) framförs att lek och rörelse är en viktig del av barns utveckling och att tillräckliga skolgårdar är avgörande för att barn ska kunna leka och röra på sig under raster. Motionären menar att en stor skolgård bidrar till utveckling såväl som ökad säkerhet.

Motionären refererar till Boverkets nationella kartläggning av barns utemiljöer som konstaterade att Stockholms stads grundskolor har lägst kvadratmeter per elev i jämförelse med andra kommuner. Utifrån Boverkets rekommendation om minst 30 kvadratmeter skolgårdsyta per elev föreslår motionären att Boverkets minimikrav för skolgårdsyta per elev ska uppfyllas vid nybyggnation samt att staden ska utreda vilka befintliga skolor som kan uppnå Boverkets minimikrav för skolgårdsyta per elev.

Remissammanställning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, utbildningsnämnden och Stockholms Stadshus AB. Stadsbyggnadskontoret har inkommit med ett kontorsyttrande.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 20 juni 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Skolgårdens storlek är en viktig faktor för att kunna skapa en god utomhusmiljö för barn och unga. I kommunfullmäktiges budget 2023 lyfts barns tillgång till goda utemiljöer vid skolor och förskolor. Bland annat ges utbildningsnämnden, förskolenämnden och stadsbyggnadsnämnden i uppdrag att ta fram lekvärdesriktlinjer för att säkerställa tillräckliga ytstorlekar. Riktlinjerna ska vara styrande i kompensatoriskt arbete för utemiljön och omfattar både nybyggnation och renoveringar av gårdar.

Stadsledningskontoret anser att nämnder och bolagsstyrelser arbetar för att säkerställa god utemiljö med tillräcklig friyta på stadens skolgårdar och att motionärens initiativ ligger i linje med nämnders och bolagsstyrelsers uppdrag i kommunfullmäktiges budget 2023. Stadsledningskontoret kan därför konstatera att det inte finns anledning att ge nämnder och bolagsstyrelser ytterligare uppdrag.

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 8 juni 2023 följande.

1. Exploateringsnämnden godkänner exploateringskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Exploateringsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation av Anders Edin (SD), se Reservationer m.m.

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 5 maj 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Tillgång till goda miljöer för utevistelse med plats för lek, lärande och fysisk aktivitet är av central betydelse för barns och elevers hälsa, utveckling och lärande och kontoret delar i dessa avseenden motionens utgångspunkter.

Närliggande frågor har också uppmärksammats i budgetuppdrag och tidigare motioner de senaste åren. I tidigare remissvar (ExplN 2020-12-17 § 12) redovisas utförligare hur staden i samverkan mellan förvaltningar och bolag i planeringsprocesser arbetar med frågor om funktion och kvalitet i barns utemiljöer, t.ex. genom funktionsprogram, barnkonsekvensanalyser och i förekommande fall samverkan mellan olika verksamheter. Tidigare arbete med lekvärdesfaktorer, som utarbetats inom projekt Årstafältet, utvecklas vidare och i årets budget finns i anslutning till arbetet med grönare skolgårdar ett uppdrag till berörda nämnder att ta fram lekvärdesriktlinjer för skolgårdar och förskolegårdar.

Planering utifrån lokala förhållanden innebär inte bara generella hänsyn relaterat till storstad eller landsbygd. I staden kan tillgång till, eller brist på, andra friytor som parker, natur eller idrottsplatser i närområdet ha stor betydelse för barnens samlade utemiljö. Att styra planeringen med enkla nyckeltal är enligt kontorets uppfattning ett alltför trubbigt verktyg. Arbetet med planering av barns utemiljöer i en tätbebyggd stadsmiljö behöver utgå mer från utemiljöns funktion och kvaliteter, snarare än att jämföra yta per barn.

Som framgår ovan finns inte heller några sådana siffersatta ytkrav från Boverket. Möjligen är uppgiften om antal kvm per barn hämtad från en konsultrapport som Boverket publicerat där olika siffror förekommer som förslag, men det är inte några krav eller en rekommendation som Boverket ställt sig bakom. Tvärtom framhåller Boverket, som framgått ovan, att sådana krav skulle minska kommunernas möjligheter att finna lösningar anpassade till lokala förutsättningar. Även den nämnda konsultrapporten konstaterar att det är kommunen som ska bedöma vad som ska anses som tillräcklig friyta, och hur behoven ska tillgodoseas i planering och prövning.

Den uppföljning av skolgårdsytor i olika kommuner som Boverket gjort och som motionen refererar till visar tydligt hur förhållandena varierar, från 15 kvm i Stockholm till 150 kvm per barn i Norrlands inland. Det understryker också, enligt kontorets mening, det orimliga i att ha ett statligt reglerat krav på yta oavsett lokala förhållanden. Enligt samma källa har Stockholms stad i genomsnitt 15 kvm skolgård per barn. Kontoret noterar att det är en relativt stor spridning inom staden, där kommunala skolor har 17,0 kvm per barn och skolor med enskild huvudman 10,4 kvm per barn.

2. Exploateringsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Stadsbyggnadskontoret

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 9 juni 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholm genomgår en historiskt omfattande och snabb fysisk förändring med en utveckling mot ökad täthet i alla stadsdelar. De nya bebyggelseprojekten kännetecknas av en effektiv markanvändning, där många funktioner behöver samsas på en begränsad yta och där trycket på allmänna parker och naturpartier ökar.

Barns tillgång till goda utemiljöer vid skolor och förskolor lyfts fram i stadens budget och övriga styrdokument som ett bärande värde i den stadsmiljö vi utvecklar. Stadsbyggnadskontoret arbetar utifrån att tillräckliga friytor och en god utemiljö för barn och unga ska säkerställas inom fysisk planering och tillhörande tillståndsgivning.

Stadsbyggnadsnämnden avgör vad som ska anses vara tillräckligt stor och lämplig friyta för lek och utevistelse utifrån 2:7 § PBL samt 8:9-11 §§ PBL.

I 8 kap. 9§ första stycket anger lagtexten att det på tomten eller i närheten av den ska finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse.

I stadsbyggnadsprocessen utformas friytor utifrån platsens och projektets förutsättningar och i samverkan med terrängen, sol- och skuggförhållanden m.fl. kvaliteter. Projekten befinner sig ofta i ett komplext samspel med andra befintliga och kommande förutsättningar.

I täta bebyggelsemiljöer avvägs markanvändning för lek och rörelse ofta utifrån ett helhetsperspektiv där samutnyttjande av ytor och tillgång till kvalitativa ytor i närområdet har betydelse. Inte bara skolgården är en resurs. Detta ingår i innebörden av en friyta av tillräcklig storlek och kvalitet enligt PBL och som är förenlig med barnkonventionens artiklar.

Boverkets allmänna råd förtydligar flera av de egenskaper som bidrar till en god utemiljö, men är inte bindande. Stadsbyggnadskontoret betonar att bindande krav avseende yta kraftigt förändrar förutsättningarna att ordna platser för skolor och förskolor i täta bebyggelsemiljöer.

Att utemiljöer vid skolor, förskolor och fritidshem har goda lägen och en god utemiljö är en angelägen fråga där kvalitetsarbetet börjar i det strategiska skedet av planeringen. Stadsbyggnadskontoret anser att det är genom områdesplanering som vi uppnår att friytor och utemiljöer med goda lägen och hög kvalitet i slutändan anläggs.

Utbildningsförvaltningen har kartlagt befintliga skolgårdars storlek, ett underlag som välkomnas. Kartläggningen underlättar arbetet att skapa barnvänliga stadsmiljöer där en mångfald av tillgängliga och trygga rum utgör barn och ungas friytestruktur.

Stadsbyggnadskontoret avstyrker att införa kommunala mål utifrån Boverkets allmänna råd.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 juni 2023 följande.

1. Utbildningsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Särskilt uttalande av Linnea Vinge (SD), se Reservationer m.m.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 2 maj 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Skolgårdsyta – nybyggnation

Utbildningsförvaltningen delar uppfattningen att skolgårdens storlek är en viktig faktor för att kunna skapa en god utomhusmiljö för barn och unga. Sambandet mellan skolgårdens storlek och kvalitet är väl studerat och forskning visar på att det krävs en tillräckligt stor yta för att skapa och bibehålla en kvalitativ utomhusmiljö. Tillräcklig friyta, alltså den yta av skolgården som barnen har tillgång till och som inte är exempelvis parkering eller lastkaj, ger utrymme för olika typer av kvaliteter. Exempel på detta är rumsbildningar, grönytor och funktioner som främjar lek och fysisk aktivitet. En god utomhusmiljö ska erbjuda en variation av platser för barns olika behov.

Stockholms stad har idag inga fastställda riktlinjer för antal kvadratmeter friyta per elev. I utbildningsnämndens funktionsprogram redovisas funktioner som ska uppfyllas för att skolgården ska bedömas vara en god utemiljö. Funktionerna baseras på Boverkets vägledning, relevant forskning och förvaltningens erfarenheter. För att tillräckligt många av dessa funktioner ska uppfyllas krävs en tillräckligt stor friyta.

I kommunfullmäktiges budget 2023 fick utbildningsnämnden i uppdrag att ta fram lekvärdesriktlinjer som ska säkra tillräckligt med friyta på stadens skolor och förskolor samt beskriva vad staden anser är en god utemiljö för barn och unga. Förvaltningen arbetar med uppdraget under 2023 och avser återkomma till utbildningsnämnden i ett särskilt ärende.

Utbildningsförvaltningen vet av erfarenhet att vid begränsad friyta är det särskilt svårt att anlägga grönska och naturliga markmaterial. Det blir även svårt att skapa olika slags zoner som tillåter att aktiviteter sker parallellt, till exempel att både ha lugnare zoner och samtidigt erbjuda zoner som möjliggör vildare och mer fartfylld aktivitet. Dessa zoner är viktiga för att alla barn ska kunna tillgodose sina behov av lek, rörelse, rekreation och socialt umgänge i sin utemiljö. Andra konsekvenser vid liten friyta är problem med trängsel och hög ljudmiljö på skolgården.

Agenda 2030:s globala mål för hållbar utveckling ska ligga till grund för en hållbar utveckling i Stockholms stad. Skolgårdar har potential att bidra till att nå hållbarhetsmål genom att gynna ett områdes ekologiska värden. Skolgården ska även bidra till en resilient stad genom att bland annat ha möjlighet att hantera effekter av klimatförändringar, främst värmebölja och skyfall utifrån stadens *Handlingsplan för klimatanpassning 2022–2025*. I kommunfullmäktiges budget 2023 fick

utbildningsnämnden i uppdrag att ta fram en strategi och ett koncept för gröna skol- och förskolegårdar. Förvaltningen arbetar med uppdraget under 2023 och avser återkomma till utbildningsnämnden i ett särskilt ärende.

Skolgårdsyta – befintliga skolor

Utbildningsförvaltningen gav SISAB i uppdrag 2018 att göra en kartläggning av stadens alla kommunala grundskolors friyta efter Boverkets nationella kartläggning som kom samma år. Kartläggningen som förvaltningen beställde svarar på vilka kommunala skolor som når Boverkets rekommendation om 30 kvadratmeter friyta per elev som motionären efterfrågar.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrandedaterat den 23 maj 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Utemiljöer med möjligheter till lek och rörelse är en viktig del av barns utveckling och något som SISAB tillsammans med utbildningsnämnden och stadsdelarna arbetar för att uppnå på bästa sätt.

I en växande stad där funktioner och olika behov behöver säkerställas är det viktigt att, med de begränsade ytorna för uterum, arbeta med och fokusera på funktion och kvalitet. Koncernledningen bedömer att SISAB gör detta på olika sätt. En del är bolagets arbete med sina projekteringsanvisningar som säkerställer en långsiktig förvaltning av utemiljöer, ett fokus på hållbarhet för att minska miljöbelastningen och krav på pedagogik och rörelse. SISAB har även en särskild designmanual för bolagets förskolor. Här finns information om hur gårdar ska delas in i zoner för möjliggöra olika typer av lek och pedagogisk verksamhet.

Koncernledningen ser även positivt på de skolgårdsprojekt som tillsammans med utbildningsnämnden pågår under året. En rad åtgärder har tagits fram för att förbättra skolgårdarna och utnyttja ytorna bättre, bland annat utbyte av traditionella material och hårdgjorda ytor mot mer gröna ytor och naturmaterial, samt prioritera plantering av fler träd och buskar på gårdar med höga temperaturer.

Utöver det arbete som SISAB bedriver i löpande verksamhet betonar koncernledningen vikten av ett fortsatt samarbete mellan alla påverkande aktörer inom staden vid exploatering av mark för att säkerställa att erforderliga ytor används på bästa sätt.

Underremiss

Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB)

Utemiljöerna är en mycket viktig del av det pedagogiska rummet och ska bland annat ge möjlighet till fysisk rörelse. Eftersom konkurrensen om marken är hård i Stockholm är det en komplex fråga då bostadsbyggandet skapar behov av

utbildningsmiljöer och med begränsade ytor så blir funktion och kvalitet allt viktigare.

SISAB arbetar utifrån att Stockholm ska byggas attraktivt, hållbart och tätt. Särskilt prioriterat är att samverka med utbildningsförvaltningen och stadsdelarna för att säkerställa behovet av förskolor och skolor i ett tidigt skede i planeringen. SISAB har även tillsammans med Utbildningsförvaltningen sedan tidigare ett gemensamt skolgårdsprojekt där en rad åtgärder tagits fram för att förbättra skolgårdarna och utnyttja ytorna bättre. Skolgårdsprojekt fortsätter under 2023 och har stark koppling till utvecklingsområdet hälsa och grönska.

SISAB har i uppdrag att möta det utökade behovet av platser på skolor och förskolor i Stockholms stad, dels genom nyproduktion och dels genom att utveckla det befintliga fastighetsbeståndet. Projekten är av varierande karaktär och inkluderar till-, om- och nybyggnationer av både grundskolor, gymnasieskolor och förskolor. En fortsatt hög takt i tillskapandet av nya elevplatser samtidigt som utbildningsmiljöer planeras klimatsmart är en av SISAB:s mest prioriterade uppgifter. SISAB arbetar aktivt för att främja att barn får väl anpassade ytor och välkomnar ett fortsatt samarbete mellan alla påverkande aktörer inom staden vid exploatering för att säkerställa erforderliga ytor.

SISAB har egna projekteringsanvisningar som säkerställer en långsiktig förvaltning av utemiljöer och arbetar här med ständiga förbättringar ur ett hållbarhetsperspektiv för att minska miljöbelastningen och erbjuda stadens skolor och förskolor sunda lärmiljöer. I projekteringsanvisningarna krävställer bolaget bland annat pedagogik och rörelse på förskolegården samt bevarande av befintlig vegetation, träd och buskar mm.

SISAB har även en särskild designmanual för bolagets förskolor. Här finns information om hur förskolegården ska zonindelas för att möjliggöra olika typer av lek och pedagogisk verksamhet till barn i alla åldrar och förutsättningar. I manualen finns också vägledning med koppling till lekutrustning för gården, hur den ska anpassas till gårdens övriga utformning och gestaltning, men också information om att gårdens utformning och utrustning ska anpassas till friytan.

SISAB har under 2023 ett särskilt fokus på att skapa gröna skol- och förskolegårdar. Arbetet kommer syfta till att byta ut traditionella material, och hårdgjorda ytor mot mer gröna ytor och naturmaterial, samt prioritera plantering av fler träd och buskar på gårdar med höga temperaturer. Med denna satsning hoppas SISAB framöver än mer kunna bidra till en utveckling av utemiljöerna i bolagets fastighetsbestånd.

Reservationer m.m.

Exploateringsnämnden

Reservation av Anders Edin, SD

1. att motionen tillstyrks samt
2. att därutöver anföra följande:

Stockholm är den kommun med sämst antal kvadratmeter skolgård per elev i hela Sverige. Samtidigt är lek och rörelse en viktig del av barns utveckling och tillräckliga skolgårdsytor en förutsättning för att barn ska kunna leka och röra på sig under rasterna. Boverket menar att ett rimligt mått på friyta är 30 kvm per elev i grundskolan, vilket staden bör eftersträva att uppnå.

Utbildningsnämnden

Särskilt uttalande av Linnea Vinge, SD

Stockholm är den kommun med sämst kvadratmeter skolgård per elev i hela Sverige. Samtidigt är lek och rörelse en viktig del av barns utveckling och tillräckliga skolgårdsytor en förutsättning för att barn ska kunna leka och röra på sig under rasterna. Boverket menar att ett rimligt mått på friyta är 30 kvm per elev i grundskolan, vilket staden bör eftersträva att uppnå.